

Komponimet inorganike

Njësia mësimore

Oksidet

Pergaditi.Prof. Hafsa Selimi

Komponimet inorganike-Oksidet

Llojet kryesore të komponimeve inorganike, janë:

1.Oksidet

2.Acidet

3.Hidroksidet(bazat)

4.Kripërat

5.Komponimet komplekse

Oksidet

- Oksidet janë komponime binare (komponime të ndërtuara prej dy elementeve) të oksigjenit me ndonjë element tjetër, në të cilat oksigjenika numër të oksidimit -2.
- Nga këtu, mund ta nxjerrim formulën e përgjithshme të oksideve, edhe atë:

Shkurtesë për ndonjë Element Shenja kimike për elementin e Oksigjenit

X dhe Y janë indekse

Çka është indeks? (rikujo atë që kemi mësuar)(Me indeks shënohet numri i atomeve të elementeve të veçanta (ose të gr.atomike). Nëse numri është më i madh se 1, shënohet në anën e djathtë, poshtë shenjës kimike)

Ndarja e oksideve

Sipas vetive funksionale-acidike ose bazike që tregojnë, oksidet mund të ndahen në disa grupe:

- Acidike
- Bazike
- Amfotere dhe
- Neutrale (indiferente)

Oksidet acidike

Oksidet acidike ndryshe quhen edhe okside të jometaleve, ngase jometal me oksigjen krijojnë okside acidike.

Definimi për oksidet acidike:

Okside acidike janë oksidet që reagojnë me hidroksidetose me oksidet bazike dhe krijojnë kripëra.

Për shembull:

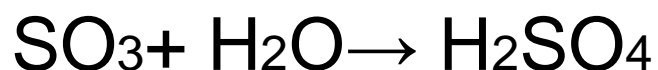
$\text{CO}_2 + \text{Ca}(\text{OH})_2 \rightarrow \text{CaCO}_3 + \text{H}_2\text{O}$ (Në linkun vijues, shiko reaksionin e këtij barazimi) <https://www.youtube.com/watch?v=47Ag-WeNvUk>

$\text{CO}_2 + \text{CaO} \rightarrow \text{CaCO}_3$

Oksidet acidike

Oksidet acidike në mënyrë direkte reagojnë me ujin dhe krijojnë acide.

Për shembull:

Për shkak të kësaj vetie, oksidet acidike mund të definohen si:

Oksidet acidike janë ato okside që me ujin japin acide.

Disa shembuj të oksideve acidike

•Dioksidi i karbonit- CO_2

Dioksidi i sulfurit- SO_2

•Pentaoksid i difosforit- P_2O_5

Dioksidi i klorit- ClO_2

Oksidet bazike

Oksidet bazike ndryshe quhen edhe okside të metaleve, ngase metalet me oksigjenin krijojnë okside bazike.

- **Oksidet bazike** janë okside që reagojnë me **acide** ose me okside acidike dhe krijojnë kripëra.

Për shembull:

- CuO + H₂SO₄ → CuSO₄ + H₂O
- CaO + CO₂ → CaCO₃

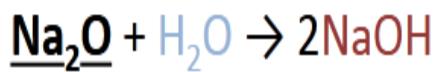
Oksidet bazike

- **Oksidet bazike** në mënyrë direkte ose indirekte reagojnë me ujin duke krijuar **hidrokside(baza)**

Për shembull:

<https://www.youtube.com/watch?v=0fgf-x3PLJQ>

Për shkak të kësaj vetie, oksidet bazike mund të definoohen si:

Oksidet bazike janë ato okside që me ujin japin baza.

Disa shembuj të oksideve bazike

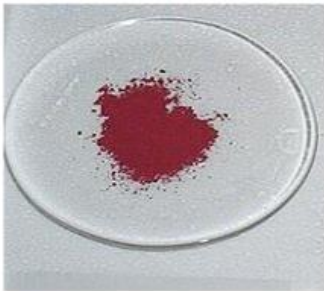
- Oksidi i kalciumit- CaO

- Oksidi i bakrit(II)- CuO

- Oksid i bakrit(I)- Cu_2O

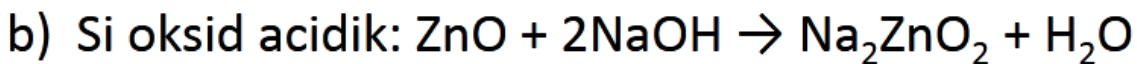
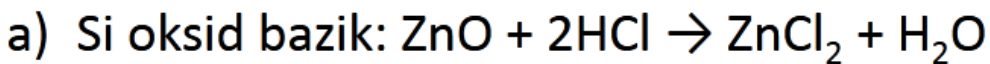
- Oksid i hekurit(III)- Fe_2O_3

Oksidet amfotere

- **Okside amfotere** janë ato okside që në kushte të caktuara sillen si okside bazike dhe si okside acidike.

Për shembull: **ZnO**

Disa shembuj të oksideve amfotere

- Oksid i zinkut- ZnO

- Oksid i antimonit(III)- Sb_2O_3

- Oksid alumini- Al_2O_3

- Oksid i kallait(II)- SnO

Oksidet neutrale ose indiferente

- **Oksidet neutrale** ose indiferente janë okside që **nuk reagojnë** as me acide, as me baza, as me ujë.

Okside të këtilla ka pak, midis tyre janë:

Monoksidi i karbonit- **CO**

Monoksidi i azoti- **NO**

Monoksidi i diazotit- **N₂O**

Emërtimi i oksideve

Oksidet emërtohen ashtu që:

1. Së pari, ceket emri **OKSID**
2. Pastaj, **ceket emri i elementit që e ndërton oksidin**
3. Në fund, në kllapa, me numër romak tregohet **valenca e elementit.**

Emërtimi i oksideve

Duhet të kemi parasysh se:

- I. Për elementet që kanë **valencë të përhershme**, nuk ka nevojë që ai numër të tregohet në kllapa.
- II. Për elementet që kanë **valencë të ndryshueshme**, numri duhet patjetër të tregohet në kllapa.

Rikujtohu atë që kemi mësuar, se:

Ç'ka është valencë e përhershme?

Ç'ka është valencë e ndryshueshme?

Shembuj për emërtim:

MnO_2 Oksidi i manganit(IV)

Pse e tregojmë për manganin numrin e valencës në kllapa?

Provo të emërtosh oksidet e mëposhtme:

1. CrO_3
2. Fe_2O_3
3. CdO
4. CoO
5. ZnO

Kontrollo saktësinë e emërimit tënd me anë të përgjigjeve në slide 19.

Emërtimi i oksideve

Në përdorim është edhe një **nomenklaturë** e cila mund të përdoret **VETËM për oksidet e jometaleve**.

Sipas saj

Para emrit oksid, vihen parashtesat që tregojnë:

- 1) Numrin e atomeve të elementit që e ndërton oksidin dhe
- 2) Numrin e atomeve të oksigjenit.

Nësa ka vetëm një atom të jometalit, parashtesa *mono-*nuk shkruhet.

Emërtimi i oksideve

Parashtesat për numrat prej

1 deri në 10:

1- mono

2- di

3- tri

4- tetra

5- penta

6- heksa

7- hepta

8- okta

9- nona

10- deka

Shembuj:

NO- **mon**oksidi i azoti

NO₂- **di**oksidi i azoti

Provo të emërtosh oksidet e mëposhtme:

1. N₂O₃-

2. N₂O₄-

3. N₂O₅ -

4. Cl₂O₇ -

5. SiO₂ -

Kontrollo saktësinë e emërimit tënd me anë të përgjigjeve në slide 19.

Kontrollo saktësinë e emërtimeve të ndë

- CrO_3 – Oksidi i kromit(VI)
- Fe_2O_3 - Oksidi i hekurit(III)
- CdO – Oksidi i kadmiumit
- CoO - Oksidi i kobaltit(II)
- ZnO - Oksidi i zinkut

- N_2O_3 - **tri**oksidi i **di**azoti
- N_2O_4 - **tetra**oksidi i **di**azoti
- N_2O_5 – **penta**oksidi i **di**azotit
- Cl_2O_7 – **hepta**oksidi i **di**klorit
- SiO_2 – **di**oksidi i silicit

